

## MAKTAB VA UNIVERSITETLARDA SIFAT INDIKATORLARINI YARATISH VA KUZATISH TIZIMLARI.

**Shukurov Nuriddin Xurramovich**

*DTPI Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası o'qituvchisi*

E-mail: [nuriddinshukurov20@gmail.com](mailto:nuriddinshukurov20@gmail.com)

<https://orcid.org/0009-0009-7329-3741>

**Urozov Faxriddin Isoqovich**

*DTPI Pedagogika va psixologiya kafedrası katta o'qituvchisi*

E-mail: [urozovf@gmail.com](mailto:urozovf@gmail.com)

<https://orcid.org/0009-0002-3586-8777>

**Ismoilov Behruzjon Isroilovich**

*DTPI Pedagogika va psixologiya kafedrası stajyor o'qituvchisi*

E-mail: [behruzjon.ismoilov@mail.ru](mailto:behruzjon.ismoilov@mail.ru)

ORCID: 0009-0008-4054-5845

### MAQOLA MALUMOTI

### ANNOTATSIYA:

#### MAQOLA TARIXI:

*Received: 11.03.2026*

*Revised: 12.03.2026*

*Accepted: 13.03.2026*

#### KALIT SO'ZLAR:

*Ta'lim menejmenti,  
sifat indikatorlari,  
ta'lim sifati, monitoring  
tizimi, maktab  
menejmenti, universitet  
boshqaruvi, ta'lim  
sifatini baholash,  
raqamli ta'lim tizimlari,*

*Ushbu maqola ta'lim muassasalarida sifatni baholash va kuzatish tizimlarini yaratish masalalarini o'rganadi. Maktab va universitetlarda ta'lim sifatini aniqlash uchun samarali indikatorlar tizimi ishlab chiqishning asosiy tamoyillari, metodologiyalari va amaliy usullari tahlil qilinadi. Ishda sifat indikatorlarini tanlash, ularni o'lchash va monitoring qilish jarayonlari batafsil ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada ta'lim menejmentida sifat nazorati tizimlarini joriy etishning afzalliklari, muammolari va zamonaviy texnologiyalar yordamida ularni optimallashtirish imkoniyatlari muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari maktab va oliy ta'lim muassasalarining sifatni oshirish strategiyalarini ishlab chiqishda*

---

*pedagogik nazorat, amaliy tavsiyalar sifatida xizmat qilishi mumkin.  
strategik rejalashtirish*

---

## Kirish

So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida sifatni oshirish va ta'lim jarayonlarini samarali boshqarish masalalari ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Prezidentning 2020-yil 2-sentyabrdagi PF-6011 "Ta'lim sohasini rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" farmoni hamda Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 24-iyuldagi 570-son qarori "Ta'lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari" ta'lim muassasalarida sifat nazorati tizimini joriy etish va indikatorlar asosida faoliyatni monitoring qilish zaruratini belgilaydi.

Maktab va universitetlarda sifat indikatorlarini yaratish va kuzatish tizimi nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, balki o'qituvchi va talabalarni rag'batlantirish, resurslarni optimal taqsimlash va ta'lim sifatini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Shu bois, ta'lim menejmentida indikatorlar tizimini ishlab chiqish va muntazam monitoring qilish dolzarb va amaliy ahamiyatga ega.

Maqola shuningdek, O'zbekistonda sifat indikatorlarini joriy etish bo'yicha mavjud amaliyotlar, ularning samaradorligi va takomillashtirish imkoniyatlarini tahlil qiladi hamda maktab va universitetlarda sifat menejmentini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalarni ishlab chiqishga yo'naltirilgan.

## Adabiyotlar taxlili va metodologiyasi

Ta'lim sifatini baholash va indikatorlar tizimini yaratish mavzusi xalqaro va milliy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Adabiyotlarni tahlil qilganda uch asosiy yo'nalish ajralib turadi:

**1. Ta'lim sifatining nazariy asoslari.** Ta'lim sifatini tushunish va baholash bo'yicha bir qator nazariy yondashuvlar mavjud. Harvey va Green (1993) ta'lim sifatini besh asosiy yondashuv orqali tasniflagan: sifat sifatida, standartlarga moslik, resurslar bilan bog'liq sifat, jarayon sifatida va natija sifatida<sup>1</sup>. Bu yondashuvlar indikatorlarni ishlab chiqishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Fullan (2007) va Hargreaves (2001) ta'lim sifatini pedagogik jarayon va tashkilot ichidagi o'zaro ta'sir bilan bog'lash zarurligini ta'kidlaydi. Shu nuqtai nazardan, sifat indikatorlari nafaqat o'quv natijalariga, balki pedagogik jarayon va ta'lim muhitiga ham e'tibor qaratishi kerak.

**2 Indikatorlar va ularning kuzatilishi.** Xalqaro tashkilotlar, jumladan OECD va UNESCO, ta'lim sifatini baholash bo'yicha indikatorlarni ishlab chiqqan<sup>3</sup>. Masalan, PISA va TIMSS tadqiqotlari ta'lim sifatini xalqaro miqyosda solishtirish imkonini beradi<sup>4</sup>. Indikatorlar o'quv natijalari, pedagogik faoliyat samaradorligi, talabalar qoniqishi va resurslardan foydalanishni o'lchashga yo'naltirilgan. Shu bilan birga, indikatorlar tanlanishida mamlakat konteksti, o'quv dasturi va pedagogik tizim xususiyatlari hisobga olinishi lozim.

**3 Milliy tadqiqotlar va amaliyot.** O'zbekiston Respublikasi kontekstida maktab va universitetlarda sifat indikatorlarini yaratish va kuzatish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar mavjud. Toshkent davlat pedagogika universiteti va boshqa ilmiy markazlar tomonidan ta'lim sifatini baholash indikatorlari va ularni tizimli kuzatish metodologiyasi o'rganilgan<sup>5</sup>. Universitetlarda sifat menejmenti tizimlari (masalan, ISO 21001) tadbiq etish tajribasi ham adabiyotlarda yoritilgan<sup>26</sup>. Shuningdek, maktablarda sifat indikatorlarini ishlab chiqish jarayonida o'quvchilar va pedagoglarning fikri inobatga olinishi ta'lim sifatini oshirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar tahlili ko'rsatadiki, sifat indikatorlarini yaratish va kuzatish tizimi ikki bosqichdan iborat: indikatorlarni ishlab chiqish va ularni tizimli ravishda kuzatish. Shu bilan birga, indikatorlar milliy va xalqaro kontekstni hisobga olgan holda tanlanishi zarur.

Zamonaviy ta'lim tizimida sifatni ta'minlash va uni doimiy ravishda takomillashtirib borish muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Ta'lim sifati nafaqat o'quvchilarning bilim darajasi bilan, balki o'quv jarayonining samaradorligi, pedagogik metodlarning qo'llanilishi, boshqaruv tizimi hamda ta'lim muassasasining moddiy-texnik bazasi bilan ham belgilanadi. Shu sababli maktab va oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini baholash uchun aniq va o'lchab bo'ladigan indikatorlar tizimini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi<sup>27</sup>.

Sifat indikatorlari ta'lim jarayonining turli jihatlarini baholash imkonini beruvchi mezonlar tizimi bo'lib, ular ta'lim muassasasining faoliyatini kompleks tarzda tahlil qilishga yordam beradi. Ushbu indikatorlar yordamida ta'lim natijalarini o'lchash, muammoli jihatlarni aniqlash hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan boshqaruv qarorlarini qabul qilish mumkin. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, samarali sifat indikatorlari tizimi ta'lim

<sup>26</sup> UNESCO. Education Quality Monitoring Framework. – Paris, 2018

1. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2017.



jarayonining barcha bosqichlarini qamrab olishi va tizimli monitoring asosida ishlashi lozim<sup>28</sup>.

Ta'lim sifatini baholashda indikatorlarni bir necha asosiy guruhlarga ajratish mumkin. Birinchi guruh akademik indikatorlar bo'lib, ular o'quvchilar va talabalarning bilim darajasi, o'zlashtirish ko'rsatkichlari, test natijalari, bitiruv darajasi hamda ta'lim natijalarining samaradorligini o'z ichiga oladi. Ushbu indikatorlar ta'lim jarayonining natijaviyligini baholashda muhim rol o'ynaydi<sup>29</sup>.

Ikkinchi guruh pedagogik indikatorlar hisoblanadi. Bu guruhga o'qituvchilarning malaka darajasi, pedagogik mahorati, ilmiy faoliyati, innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish darajasi hamda dars jarayonining samaradorligi kiradi. Pedagogik indikatorlar ta'lim sifatini belgilovchi muhim omillardan biri bo'lib, ular o'qitish jarayonining sifatini baholash imkonini beradi<sup>30</sup>.

Uchinchi guruh tashkiliy-boshqaruv indikatorlari bo'lib, ular ta'lim muassasasida boshqaruv jarayonining samaradorligini baholashga xizmat qiladi. Bunday indikatorlarga strategik rejalashtirish, ta'lim jarayonini tashkil etish sifati, ichki nazorat tizimi hamda boshqaruv qarorlarining samaradorligi kiradi. Mazkur indikatorlar ta'lim muassasasining umumiy faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

To'rtinchi guruh resurs indikatorlari hisoblanadi. Ushbu indikatorlar ta'lim muassasasining moddiy-texnik bazasi, o'quv laboratoriyalari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan ta'minlanganlik darajasi, kutubxona fondi hamda boshqa infratuzilmaviy imkoniyatlarni baholash imkonini beradi. Ta'lim sifati ko'p jihatdan mavjud resurslardan samarali foydalanishga bog'liq bo'lganligi sababli ushbu indikatorlar muhim ahamiyatga ega<sup>31</sup>.

Sifat indikatorlarini samarali qo'llash uchun ta'lim muassasalarida muntazam monitoring tizimini tashkil etish zarur. Monitoring tizimi ta'lim jarayonining turli bosqichlarida ma'lumotlarni yig'ish, ularni tahlil qilish va natijalar asosida tegishli boshqaruv qarorlarini qabul qilishni nazarda tutadi. Monitoring jarayonida statistik ma'lumotlar, test natijalari, so'rovnomalar va boshqa analitik ma'lumotlardan foydalaniladi.

Monitoring natijalari asosida ta'lim jarayonidagi muammoli jihatlar aniqlanadi va ularni bartaraf etish bo'yicha tegishli choralar ishlab chiqiladi. Bu esa ta'lim sifatini oshirish,

2. Egamberdiyeva N. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2019.

3. UNESCO. Education Quality Monitoring Framework. – Paris, 2018.

4. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016.

5. Anderson L., Krathwohl D. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing. – New York, 2014.

o'quv jarayonini takomillashtirish hamda pedagogik faoliyat samaradorligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalar asosida monitoring tizimlarini joriy etish ta'lim sifatini boshqarishda muhim rol o'ynamoqda. Shunday qilib, maktab va universitetlarda sifat indikatorlarini yaratish hamda ularni muntazam ravishda kuzatib borish ta'lim tizimini samarali boshqarishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Mazkur tizim ta'lim jarayonini kompleks tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan strategik qarorlarni qabul qilish imkonini beradi.

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez metodidan foydalanildi. Ushbu metod orqali ta'lim sifati tushunchasi, uning tarkibiy komponentlari hamda sifat indikatorlarini shakllantirish jarayonlari o'rganildi. Turli ilmiy manbalar va amaliy tajribalarni tahlil qilish orqali ta'lim sifatini baholashda qo'llaniladigan asosiy indikatorlar guruhlarini aniqlashtirildi. Shuningdek, tadqiqotda taqqoslash metodidan ham foydalanildi. Bu metod orqali turli mamlakatlarning ta'lim sifatini baholash tizimlari o'rganildi hamda ularning o'ziga xos jihatlari solishtirildi. Natijada maktab va universitetlarda sifat indikatorlarini ishlab chiqishda xalqaro tajribadan foydalanish imkoniyatlari aniqlab olindi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv metodi muhim o'rin egallaydi. Mazkur yondashuv asosida ta'lim sifati o'zaro bog'liq bo'lgan bir nechta elementlardan iborat murakkab tizim sifatida qaraldi. Ushbu tizimga o'quv jarayoni, pedagogik faoliyat, boshqaruv mexanizmlari hamda resurs ta'minoti kiradi. Tizimli yondashuv orqali sifat indikatorlari o'zaro bog'liq holda ishlab chiqildi va ularning monitoring mexanizmlari aniqlashtirildi. Bundan tashqari, tadqiqot jarayonida statistik va analitik metodlardan ham foydalanildi. Mazkur metodlar yordamida ta'lim muassasalarida mavjud ko'rsatkichlar tahlil qilindi hamda ta'lim sifatini baholashda qo'llanilishi mumkin bo'lgan indikatorlar tizimi ishlab chiqildi. Statistik ma'lumotlar asosida indikatorlarning samaradorligi hamda ularning monitoring jarayonidagi ahamiyati baholandi.

Tadqiqot natijalarini umumlashtirish jarayonida model yaratish metodi qo'llanildi. Ushbu metod yordamida maktab va universitetlarda ta'lim sifatini baholash hamda monitoring qilish uchun indikatorlar tizimiga asoslangan konseptual model ishlab chiqildi. Ushbu model ta'lim jarayonining asosiy komponentlarini qamrab olgan holda sifatni boshqarish jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi nazariy tahlil, taqqoslash, tizimli yondashuv, statistik tahlil hamda modellash tizimlari asosida tashkil etildi. Mazkur metodlarning kompleks qo'llanilishi ta'lim sifat indikatorlarini shakllantirish hamda ularni monitoring qilish tizimini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi.

### **Tadqiqot natijalari**

Tadqiqot jarayonida maktab va universitetlarda ta'lim sifatini baholash hamda monitoring qilish uchun sifat indikatorlari tizimini shakllantirish masalasi tahlil qilindi. Olib borilgan tahlillar natijasida ta'lim sifatini samarali baholash uchun indikatorlar bir nechta asosiy yo'nalishlar bo'yicha shakllantirilishi zarurligi aniqlandi. Avvalo, akademik indikatorlar ta'lim sifatini baholashda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Ushbu indikatorlar o'quvchilar va talabalarning o'zlashtirish darajasi, test natijalari hamda yakuniy baholash ko'rsatkichlarini qamrab oladi. Akademik natijalar ta'lim jarayonining samaradorligini aks ettiruvchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, pedagogik indikatorlar ham ta'lim sifatini belgilashda muhim o'rin tutadi. O'qituvchilarning malaka darajasi, pedagogik mahorati hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish darajasi ta'lim jarayonining samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'ldi.

Shuningdek, tashkiliy-boshqaruv indikatorlari ta'lim muassasasida boshqaruv tizimining samaradorligini baholash imkonini beradi. Ta'lim jarayonini rejalashtirish, ichki nazorat tizimini tashkil etish hamda boshqaruv qarorlarining samaradorligi ta'lim sifati bilan uzviy bog'liq ekani aniqlangan.

Bundan tashqari, resurs indikatorlari ham ta'lim sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Moddiy-texnik baza, o'quv laboratoriyalari, axborot texnologiyalari hamda kutubxona resurslari ta'lim jarayonining samarali tashkil etilishida muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida ta'lim sifatini kuzatish uchun monitoring tizimining asosiy bosqichlari ishlab chiqildi. Ushbu bosqichlar ma'lumotlarni yig'ish, ularni tahlil qilish, natijalarni baholash hamda tegishli boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Umuman olganda, indikatorlarga asoslangan monitoring tizimini joriy etish maktab va universitetlarda ta'lim sifatini baholash, muammoli jihatlarni aniqlash hamda ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qilishi aniqlangan.

### **Xulosa**

Mazkur tadqiqotda maktab va universitetlarda ta'lim sifatini baholash hamda uni monitoring qilish uchun sifat indikatorlarini shakllantirish masalasi o'rganildi. Tadqiqot natijalari ta'lim sifatini samarali boshqarish uchun aniq va tizimli indikatorlar tizimini ishlab chiqish zarurligini ko'rsatdi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ta'lim sifatini baholash jarayonida akademik, pedagogik, tashkiliy-boshqaruv hamda resurs indikatorlaridan kompleks tarzda foydalanish muhim ahamiyatga ega. Ushbu indikatorlar ta'lim jarayonining



turli jihatlarini baholash, mavjud muammolarni aniqlash hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan qarorlarni qabul qilish imkonini beradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ta'lim sifatini kuzatish uchun monitoring tizimini joriy etish zarurligi asoslab berildi. Monitoring jarayoni ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish, baholash va natijalar asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish bosqichlarini o'z ichiga oladi. Bunday yondashuv ta'lim jarayonini tizimli ravishda tahlil qilish hamda uning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Maktab va universitetlarda sifat indikatorlariga asoslangan monitoring tizimini joriy etish ta'lim jarayonini takomillashtirish, boshqaruv samaradorligini oshirish hamda ta'lim sifatini barqaror rivojlantirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Mazkur tizim ta'lim muassasalarida samarali boshqaruvni ta'minlash hamda ta'lim natijalarini yaxshilashga xizmat qiladi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2017.
2. Egamberdiyeva N. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2019.
3. UNESCO. Education Quality Monitoring Framework. – Paris, 2018.
4. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016.
5. Anderson L., Krathwohl D. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing. – New York, 2014.